

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ НАВЧАННЯ СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ

PRACTICAL ASPECT OF TRAINING SIMULTANEOUS INTERPRETING

Статівка А.О.,

orcid.org/0000-0002-1274-1426

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

У статті висвітлюється практичний аспект навчання синхронного перекладу. Безумовно, синхронний переклад вважається найскладнішим з усіх різновидів усного перекладу, тому й підготовка майбутніх фахівців має бути більш ґрунтовною та досконалішою. Наразі в Україні існує дуже високий попит на перекладачів-синхроністів, що зумовлено Євroatлантичною інтеграцією нашої країни. Відомо, що в українських вищих навчальних закладах дедалі більше приділяється уваги навчання синхронного перекладу. Мистецтво синхронного перекладу вимагає не лише бездоганного володіння іноземною мовою або мовами, а ще й неабиякого рівня концентрації уваги та психологічної стійкості. Під час синхронного перекладу у перекладача одночасно задіяно стільки когнітивних процесів, що інколи незрозуміло, як одна людина може впоратись з таким складним завданням. У процесі навчання майбутні синхроністи розвивають навички, необхідні для перекладу, до автоматизму, і це є критично важливою складовою, оскільки переклад – це не лише ідеальне знання іноземної мови, чи розуміння усіх її тонкощів, це процес, під час якого перекладач не має права на роздуми, зволікання, паузи, або помилки. Все відбувається настільки швидко, що допустима затримка від оригіналу – це 3–4 секунди. Завдання перекладача відтворити повністю зміст не втрачаючи при цьому форми повідомлення. Для реалізації таких надскладних завдань завжди шукають справжніх професіоналів, які багато часу свого життя присвятили навчання синхронного перекладу та опануванню усіх можливих його стратегій та тактик. У статті викладено детальний опис вправ, які використовувалися на різних етапах підготовки синхронного перекладу студентів-магістрів. Комплекс вправ розроблено на основі рекомендацій Європейської Комісії щодо навчання перекладачів конференцій. Встановлено, що на ранніх стадіях підготовки студенти мають спочатку добре опанувати навички аудіювання та говоріння, а вже пізніше – власне перекладу. Крім цього, у процесі підготовки студентів значну увагу зосереджено на тренуванні психологічної витривалості та стійкості, готовності діяти у нестандартних ситуаціях. З цією метою, студентам пропонується низка вправ з часовими обмеженнями, це вправи як на розвиток мовних навичок, так і перекладу безпосередньо. Доведено, що time setting добре допомагає долати стрес.

Ключові слова: синхронний переклад, тактики, вправи, підготовка, перекладач-синхроніст.

The article deals with the practical aspect of training simultaneous interpreting. Simultaneous interpreting is certainly the most difficult one of all kinds of interpreting as a whole. So, training of the future professionals must be much more complicated. In Ukraine, nowadays there is a high demand for simultaneous interpreters that is caused by the Euro-Atlantic integration of our country. It's known that Ukrainian higher educational establishments are focusing more on training simultaneous interpreting among students. The art of simultaneous interpreting requires not only fluent knowledge of foreign languages, but also a high level of concentration and psychological stamina. While interpreting simultaneously an interpreter at the same time involves so many cognitive processes that sometimes, it's unclear how one person can cope with such a difficult task. During training the future simultaneous interpreters develop automatic interpreting skills, and this is a crucially important part, as interpreting means not only perfect knowledge of a foreign language or understanding its all specifics, this is a process, during of which an interpreter is not entitled to think, make pauses or mistakes. Everything occurs so fast, that possible delay from the original is about 3–4 secs. An interpreter's task is to interpret the essence of the message without losses of its structure. To implement such extremely difficult tasks, real professionals are needed, who devoted a huge part of their lives to training and mastering simultaneous interpreting's strategies and tactics. The article has a thorough description of exercises being used at early stages of training simultaneous interpreting among students. A variety of exercises is developed on the basis of European Commission's recommendations on training conference interpreters. We have determined that at early stages of training simultaneous interpreting, students first should master the skills of listening comprehension and speaking, and later interpreting ones. Moreover, a huge focus is made on training students' psychological stamina, as well as their readiness to act in non-standard situations. To that end, students are tasked to fulfill different activities within time setting. We also have proved that time setting is a good means to help cope with stress.

Key words: simultaneous interpreting, tactics, exercises, training, simultaneous interpreter.

Постановка проблеми. Багато міжнародних організацій, включаючи Організацію Об'єднаних Націй і Європейський Союз, а також транснаціональні компанії, потребують послуг синхронного перекладу, з метою забезпечення швидкої комунікації зі своїми іноземними співробітниками та

діловими партнерами, відповідно, у світі спостерігається значний попит на роботу перекладача-синхроніста. У сучасному діловому світі синхронний переклад використовується на міжнародних заходах: зустрічах і конференціях, ярмарках і виставках тощо.

Синхронний переклад висуває дуже високі вимоги до перекладача, як розумові, так і фізичні. Перш за все, має бути високий ступінь концентрації та координації сприйняття сказаного, розуміння та перекладу. Фізичне напруження перебування в замкнутому просторі, з одного боку, і голосове навантаження, з іншого, значні. Враховуючи таке складне та багатогранне навантаження, необхідно знайти шляхи спеціальної цілеспрямованої підготовки перекладачів до такої діяльності.

Постановка завдання. Основне завдання наукової розвідки вбачаємо в аналізі спеціального комплексу вправ, розробленого для впровадження в підготовку перекладачів-синхроністів в умовах навчання *online*, та визначення його ефективності шляхом оцінювання результатів студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчаючи різні аспекти синхронного перекладу, дослідники відзначають, насамперед, значне когнітивне навантаження перекладачів-синхроністів під час перекладу безпосередньо [1]. Відповідно, майбутні перекладачі повинні бути готові перекладати з усвідомленням можливого когнітивного стресу. На думку вчених, стрес можна зменшити, опанувавши різні стратегії синхронного перекладу. Наприклад, перекладач має навчитися опанувати тактики перекладу, які стануть доцільними під час роботи зі «швидкими» мовцями, але абсолютно недоречними під час перекладу «повільних» спікерів. Таким тонкошам необхідно вчитися, що ще раз переконує у дуже складній роботі синхроніста. Крім того, необхідно навчитися «стискати мовлення» і зосереджуватися на його ключових сегментах. Саме ці аспекти підготовки перекладачів-синхроністів відзначають як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники.

Зокрема, Писанко М. Л. розглядаючи питання професійної підготовки майбутнього усного перекладача, акцентує увагу на лінгвістичних, перекладацьких, психологічних і психолінгвістичних передумовах змісту навчання усного перекладу та вважає, що особливе значення має надаватися психологічній моделі усного перекладу [1, с. 95].

Закордонні фахівці вважають, що було б дуже спрощено описати синхронний переклад як пряму вербальну передачу усної інформації з мови оригіналу мовою перекладу [3]. У той же час, хоча для перекладача дуже важливо мати різноманітні навички, а також вміння демонструвати ці навички одночасно, це не означає, що «такий підхід легко застосувати у площині синхронного перекладу» [2]. Перекладач повинен навчитися свідомо використовувати певні стратегії, здійс-

нювати постійний початковий контроль над своїм мовленням і фізично чути те, що він говорить. У такий спосіб перекладачеві вдається здійснювати лексичний, граматичний і фонетичний контроль, що у подальшому допоможе уникнути помилок при перекладі [3].

Згідно з рекомендаціями Єврокомісії щодо підготовки усних перекладачів, в яких описані практичні пропозиції завдань і вправ для підготовки перекладачів синхронного перекладу, формування та вдосконалення спеціальних навичок відбувається лише тоді, коли студенти є достатньо мотивованими та здатними доводити свої вміння до автоматизму [4]. Розуміючи це, варто правильно визначити весь спектр вправ на підготовку майбутніх синхроністів та їхню регулярність / частотність.

Виклад основного матеріалу. У нашій статті ми оперуємо визначенням Міжнародної асоціації перекладачів конференцій (АПС), згідно з яким синхронний переклад – це процес, коли перекладач сидить у кабінці спостерігаючи за кімнатою переговорів, так само, як і промовець, слухає та одночасно перекладає промову цільовою мовою. Сьогодні синхронний переклад досить часто викладають в університетах, але навчитися навичкам перекладу, відвідуючи заняття або читаючи книги про перекладацьку діяльність, досить складно. Це як спорт, щоб досягти успіху, потрібно багато тренуватися. Ось чому студенти факультетів іноземних мов повинні практикуватися й поза межами занять, щоб досягти кращих результатів. П'ять днів на тиждень – це мінімум, який гарантує постійну перекладацьку практику. Варто зауважити, що практикуватися в межах двох коротких занять на день краще, аніж впродовж одного, але тривалого за часом. На нашу думку, такий підхід забезпечить студентам максимальну зосередженість та мінімізує перенавантаження.

Один із найкращих способів оцінити вашу успішність синхронного перекладу (усного в цілому) – це запис своєї відповіді (перекладу) на будь-який носій. Записуйте переклад, потім уважно слухайте, аналізуючи наявність можливих помилок, робіть так допоки, переклад не буде бездоганим і його якість не задовільнить, перш за все вас. Повторюйте таку процедуру на постійній основі, день за днем, і порівнюйте ефективність виконаного перекладу.

Також дуже важливо, щоб студенти не займалися виключно перекладацькою діяльністю. Виконуйте вправи на розвиток навичок аудіювання, говоріння, читання, але регулярно. Ставте цілі, кожне заняття має бути спрямоване на роз-

виток різних навичок чи вмінь, наприклад, виголошення промови, зосередження уваги, переформулювання тощо. Скоординуйте свою роботу з іншими студентами / одногрупниками або просто своїми друзями, щоб слухати переклад один одного. Слухаючи інших, ви не тільки оцінюєте здібності колег, а й пам'ятаєте про певні критерії, необхідні для самооцінки. Зазвичай у студентів помилки є подібними, якщо їх виявити під час прослуховування перекладу колег, можна виключити повністю, або хоча б мінімізувати свої власні.

Синхронний переклад є дуже складним завданням, оскільки чотири основні навички, такі як аудіювання, розуміння (аналіз), переформулювання та говоріння, повинні виконуватися одночасно, що неабияк посилює тиск на перекладача та вимагає від нього значних когнітивних зусиль. З цією метою студенти мають опанувати певні прийоми (техніки) навчання синхронного перекладу. У нашій науковій розвідці ми б хотіли зосередити свою увагу на ключових вправах, які можна застосовувати на будь-якому етапі навчання синхронному перекладу. Одразу зауважимо, що згадати усі можливі ми не маємо змоги, оскільки їхній діапазон та варіації вражають. Тож, вирішили наголосити на основних, які були залучені у процесі підготовки студентів-магістрів, і які показали, на наш погляд, високу ефективність, не зважаючи на заняття в дистанційному режимі.

Ці вправи розвивають навички необхідні для виголошення промов, прогнозування, переформулювання та елімінації стресу. Для початку слід визначитись з типом промов, які можна використовувати у якості матеріалу для практики синхронного перекладу. Ці промови можна знайти в Інтернеті на сайтах різних державних установ, міністерств, міжнародних організацій, компаній тощо. Промови послів чи інших високопоставлених осіб особливо добре підходять для навчання синхронному перекладу, оскільки вони зазвичай не містять складних технічних термінів, натомість їхній стиль є простим та зрозумілим, а швидкість мовлення – помірною. Інакше кажучи, промови, як матеріал для тренувань навичок синхронного перекладу, мають відповідати новинам сьогодення у світі.

На початкових етапах навчання студентам надзвичайно важливо самостійно готувати виступи. Можна використовувати, наприклад, текст промови, студенти знайомляться зі структурою, логікою промови, аналізують головну та другорядну інформацію, вчать сортувати її. Як наслідок, вони отримують навички виокремлення «голов-

ного» з промови та відсіювання «непотрібного». З часом зможуть з легкістю це робити з будь-яких за складністю промов. Крім того, вони опановують ораторські прийоми, які легко розпізнавати, оскільки ефективно використовуються в будь-якій промові, обраної для підготовки синхронного перекладу. Студенти можуть додати власну інформацію до тексту з урахуванням наявних власних фонових знань щодо теми промови та презентувати перед публікою (іншими студентами), яка буде її перекладати. Ймовірно, це буде значно спрощена версія оригіналу, що дуже добре застосовувати у якості практичного матеріалу для студентів.

При підготовці своїх промов студенти мають усвідомити одне «золоте» правило: «Ніколи не читайте свою промову, завжди тримайте зоровий контакт з аудиторією!» Перед початком промови поясніть контекст, що буде сказано, чому, всі аргументи «за» і «проти». Щоб досягти успіху в усному спілкуванні, ваша артикуляція має бути чіткою, робіть паузи, змінюйте інтонацію, наголос, тембр голосу, наголошуючи на важливих питаннях. Ваша мова має бути природною, щоб переконати та зацікавити аудиторію. Що стосується тривалості вашої промови, то вона залежить від типу вправ, для навичок аудіювання вона не повинна перевищувати 2–3 хвилини, для синхронного перекладу на початку курсу не більше 3–5 хвилин, в кінці курсу з синхронного перекладу – до 12 хвилин.

Під час синхронного перекладу студенти можуть зіткнутися з іншими суттєвими труднощами, а саме з необхідністю передбачити те, що спікер скаже далі. Це справді дуже велика проблема для усіх усних перекладачів, а особливо синхроністів, тому студенти повинні наполегливо працювати, щоб опанувати ці навички. Нижче наведемо кілька вправ у якості прикладу для тренувань навичок синхронного перекладу.

Collocation games (Наприклад, студентам можна запропонувати таке завдання: «Заповніть пропуски в реченні, фразі чи словосполученні»);

Інші приклади: Викладач починає зачитувати повідомлення, студенти мають завершити, використовуючи власні ідеї, враховуючи інформацію щодо тематики повідомлення;

Викладач презентує повну версію повідомлення, студенти мають спрогнозувати, що може статися далі (наприклад, обговорюючи деякі новини, студенти висловлюють свою думку щодо того, що вже сталося, і що може статися; або обговорюють, чи погоджуються вони або ні і чому. Якщо будь-яка новина слугує тут практичним

матеріалом, студенти повинні бути обізнаними про неї та володіти необхідною інформацією);

Викладач пропонує для подальшого обговорення будь-яку тему, наприклад, «Вибори Президента України», кожен студент повинен утворити в межах цієї теми три (можна і більше) речення, які надалі будуть перетворені в логічний, структурований, зв'язний текст.

Щоб розвинути навички переформулювання, студенти можуть виконувати такі вправи:

Створіть список синонімів і антонімів;

Перетворіть частини речень, наприклад, уникаючи інфінітивів, герундія тощо;

Перефразуйте повідомлення, використовуючи лексику зі списку синонімів (антонімів), (до речі, студентам цей вид завдань дуже подобається);

Розділіть довге речення на кілька коротших (дотримуйтеся коротких і простих речень – так звана тактика *KISS – keeping sentences short and simple*);

Перекажіть поданий текст своїми словами.

Переклад з аркуша також можна розглядати як підготовку до синхронного перекладу. Наприклад, викладач може дати студентам текст промови, яку потрібно синхронно перекладати. Студенти перекладають цю промову з аркуша, аналізуючи при цьому структуру та зміст про-

мови і, звичайно, зосереджуючись на змісті повідомлення. Така вправа може бути підготовчою перед синхронним перекладом промови. Крім того, студентів можна попросити перекладати з аркуша з обмеженнями у часі, або без. Часові обмеження слугують дієвим засобом для боротьби зі стресом, що виникає під час будь-якого різновиду усного перекладу.

На ранніх етапах курсу синхронного перекладу перш, ніж почати перекладати безпосередньо, студенти можуть виконувати такі вправи, як «повторення одночасно за доповідачем», вони слухають промову і повторюють одразу слово в слово за спікером, а вже після переходять до власне перекладу.

Висновки. І останнє, але не менш важливе: у цій статті ми робимо висновки щодо корисності та ефективності такого комплексу вправ лише виходячи з власних спостережень. Його використання носить рекомендаційний характер. Викладачі мають свою точку зору щодо кожної вправи, яка може відрізнитися від нашої. Спробуйте вправи, оцініть, наскільки вони ефективні для ваших студентів, і визначтеся з їх подальшим застосуванням. Таким чином, ці вправи рекомендовані як для самостійної підготовки студентів, так і під час роботи з викладачем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Писанко М. Л. Навчання синхронного перекладу студентів перекладацьких спеціальностей закладів вищої освіти. *Вісник КНЛУ. Серія «Педагогіка та психологія»*. Випуск 31. 2019. С. 95–102.
2. Consecutive vs. Simultaneous Interpreting: What's the Difference? URL: <https://www.atanet.org/client-assistance/consecutive-vs-simultaneous-interpreting-whats-the-difference/> (дата звернення 25.06.2024).
3. Gills Andrew Conference interpreting. A student's practice book. URL: https://www.academia.edu/15592948/A_GILLIES_CONFERENCE_INTERPRETING_A_STUDENT_S_PRACTICE_BOOK (дата звернення 25.06.2024).
4. Knowledge Centre on Interpretation. Simultaneous Interpreting. URL: <https://knowledge-centre-interpretation.education.ec.europa.eu/en/conference-interpreting/simultaneous-interpreting> (дата звернення 21.06.2024).